

Boekbespreking

Platenatlas noordelijke kristallijne gidsgesteenten

Peter Venema

J.G. Zandstra, 1999 Platenatlas van noordelijke kristallijne gidsgesteenten. Gebonden, 412 bladzijden, 284 kleurenfoto's, 30 figuren in zwart-wit, 17 x 25 cm. Backhuys Publishers, Leiden. ISBN 90-5782-014-5. Prijs: f 148,40.

Deze 'Platenatlas' is in zekere zin het vervolg op 'Noordelijke kristallijne gidsgesteenten' van dezelfde auteur. Dit boek, dat in 1988 uitkwam, bestaat in hoofdzaak uit gedetailleerde beschrijvingen van alle betreffende gesteentetypen. Daarnaast bevat het veel informatie over zwerfsteenonderzoek. Het is zonder twijfel hét standaardwerk over dit onderwerp. Voor velen is het echter lastig om ermee te werken door het ontbreken van een handzaam determinatiesysteem. De vele overgangen tussen de gesteentetypen en hun grote variabiliteit maken het ondoenlijk om op basis van veld- en loepkenmerken een betrouwbare determinatietabel samen te stellen. Een steen kun je niet op dezelfde wijze determineren als een plant. Je ziet wel eens determinatietabellen voor gesteenten, maar voor het fijnere werk zijn deze niet geschikt. Er zit niets anders op dan het napluisen van alle gesteentebeschrijvingen die in aanmerking kunnen komen en dat verveelt na een tijdje. In feite moet je al van tevoren vermoeden met welk gesteente je te doen hebt, waarna je dit vermoeden probeert te bevestigen aan de hand van de beschrijvingen.

De geroutineerde stenenzoeker herkent de gesteentetypen waarmee hij vertrouwd is aan hun habitus. Maar... hoe bouw je de noodzakelijke ervaring op? Dat kan op verschillende manieren: door in de leer te gaan bij een rot in het vak, door het raadplegen van een goede vergelijkingscollectie (die zijn er niet veel) en door het bekijken van goede afbeeldingen. Velen zijn vooral op het laatste aangewezen. Er bestaan weliswaar heel wat boeken met afbeeldingen van stenen en mineralen, maar voor het op naam brengen van kristallijne zwerfstenen aan de hand van afbeeldingen zijn deze doorgaans ongeschikt. Ze zijn zeer onvolledig, laten soms alleen de verweerde buitenkant zien, schaduwen kunnen op donkere mineralen lijken, de afbeeldingen zijn niet op ware grootte, ze zijn dikwijls in zwart-wit, de kleurweergave is vaak slecht en tot overmaat van ramp staat er soms een verkeerde of verouderde naam bij.

Eindelijk is er nu een platenatlas die de verzamelaar het nodige houvast geeft. Vrijwel alle typen zijn door middel van 272 prachtige, haarscherpe kleurenfoto's (gemaakt door J.M.P.K. van Delft) op ware grootte afgebeeld. Om tot een optimale weergave te komen, zijn het meestal foto's van gepolijste vlakken. De gebruiker moet zich wel realiseren dat deze er een tikje anders uitzien dan breukvlakken. Omdat het gevaarlijk is, bij determinaties alleen op plaatjes af te gaan, is elke afgebeelde steen doeltreffend beschreven. Dit boek vormt een onmisbare aanvulling op Zandstra's eerder genoemde standaardwerk en volgt gelukkig dezelfde indeling en nummering.

Het heeft echter nog veel meer te bieden dan foto's en beschrijvingen. De auteur heeft zich tot het uiterste ingespannen om zijn volgelingen vertrouwd te maken met de nodige termen en begrippen, hen de fijne kneepjes van het vak te leren en aan te geven op welke details zij moeten letten. Mede hierdoor is het een bijzonder leerzaam geheel, dat ook zelfstandig gebruikt kan worden, zonder dat het boek van 1988 er per se aan te pas hoeft te komen.

Om het boek op zijn praktische bruikbaarheid te testen heb ik geprobeerd enige granieten ermee op naam te brengen. De werkwijze die mij het best beviel was als volgt: ik bladerde voor elke steen het hele boek door en legde bij alle typen die ook maar enigszins op mijn vondst leken een briefje tussen de bladzijden. Vervolgens vergeleek ik deze typen zorgvuldig met mijn steen en de beschrijving. Dit werkte voor mijn gevoel voortreffelijk. Al gauw kwam ik tot de ontdekking dat ik er vroeger wel eens naast zat. Een andere manier is het volgen van de 'padwijzer' (Fries: 'paedwizer') in het inleidend gedeelte. Ook deze methode is meestal vrij omslachtig.

Toch blijft het determineren moeilijk. Dit komt alleen al doordat de meeste stenen géén gidsgesteente zijn en dus ook niet zijn afgebeeld.

Een kniesoor als ik heeft altijd wel een paar aanmerkingen. Die mogen u niet ervan weerhouden het boek aan te schaffen!

Zo vind ik het jammer dat behalve de gebruikelijke naam niet ook de petrologische klassificatie van het gesteentetype is aangegeven. Hierdoor is het moeilijk, ze in te voegen in een systematische collectie. Als regel worden de bij zwerfsteenonderzoekers ingeburgede namen gebruikt. Toch vond de schrijver het blijkbaar te gek om 'Varbergcharnockiet' nog langer 'Varberggraniet' te noemen. Ook andere 'graniet' is echter niet altijd graniet, een 'Osloëssexiet' is geen essexiet en ik vind dat de gebruiker meteen wel mag vernemen dat 'Larvikiet' tot de syenieten behoort. De schrijver stelt dat hij (op enkele door hem genoemde uitzonderingen na) de nieuwe spelling heeft toegepast. Maar uitgerekend bij de gesteentenaamen is hij hiervan afgeweken. Soortnamen die afgeleid zijn van plaatsnamen e.d. behoren namelijk zonder hoofdletter te worden geschreven, behalve in woordgroepen. Het is dus 'stockholmgraniet' en 'witte Finse rapakivigraniet'. En het nogal eens gebruikte 'Archeicum' had 'Archeicum' moeten zijn. Technisch is het boek prima uitgevoerd; vooral de kleurenfoto's zijn uitstekend. De ietwat vlekkerige weergave van sommige figuren (18, 28) is echter een beetje storend.

Ik vrees dat mijn schitterende nieuwe aanwinst door het vele bladeren gauw beduimd raakt. Je moet dan ook over twee exemplaren beschikken: één om kapot te gebruiken en één om als kleinnood te bewaren. Gelet op de vele kleurenfoto's, ons kleine taalgebied en het specialistische karakter van dit boek is de prijs dankzij de financiële steun van enige instellingen beslist niet te hoog. Toch hoop ik mijn tweede exemplaar cadeau te krijgen.